

Tjänsteyttrande angående politikerinitiativ rörande flytt av Nacka stationshus

Bakgrund

Ett politikerinitiativ har inkommit rörande flytt av Nacka stationshus. Enheten för strategisk stadsutveckling har begärt kommunantikvariens synpunkter angående det förslag som läggs fram i skrivelsen.

Skrivelsen, som är författad av Liberalerna, framhåller att det är angeläget att stationshuset på grund av sitt kulturhistoriska värde bevaras och får en ny plats. I skrivelsen föreslås att stationshuset flyttas till en plats söder om Saltsjöbanans spår vid gångvägen i höjd med Nacka kyrka och Ekudden.

Saltsjöbanans historia och kulturhistoriska värden

Saltsjöbanan anlades av Knut A Wallenberg och hörde ihop med etableringen av den nya villastaden och societetsbadorten Saltsjöbaden. Järnvägen skapade förutsättningar för att exploatera tidigare obebyggda områden och från 1890-talet växte ett antal villasamhällen fram längs med banans sträckning. Saltsjöbanan var dessutom en förutsättning för flera av kommunens industriella etableringar. Saltsjöbanan har därför på ett påtagligt sätt bidragit till kommunens framväxt och identitet. Saltsjöbanan bedöms i sin helhet ha ett högt kulturhistoriskt värde och de bevarade stationsmiljöerna är särskilt värdefulla som fysiska uttryck för Saltsjöbanans historia.

Saltsjöbanans kulturmiljöer beskrivs i Nacka kommuns kulturmiljöprogram (2011) under rubriken *Villasamhällen vid järnvägen*. I kulturmiljöprogrammet står det att: ”Banans funktion som spårförbindelse mellan Stockholm-Saltsjöbaden/Solsidan respekteras och utvecklas. Alla förändringar ska föregås av omsorgsfull och kvalificerad projektering så att kulturvärden beaktas när det gäller stationsmiljöer, enskilda byggnader och anslutande kulturmiljöer. Äldre stationsbyggnader från perioden 1890-1940 har höga bevarandevärden

och respekteras i estetisk/rumslig funktion, proportioner, fasadfärg, tak samt byggnadsdetaljer som fönster, panel, utsmyckningar och räcken. Inför bygglovsprövning kan antikvarisk medverkan krävas.(...).”

Nacka stationshus och dess kulturhistoriska värden

Nacka station anlades i samband med utbyggnaden av Saltsjöbanan 1895. Ursprungligen bestod stationsmiljön av ett stationshus med källare, perrong av trä och ett hus för avträde. Några år senare kompletterades stationen med planteringar. Stationshuset byggdes till vid två tillfällen, först med en väntsal och ett godsmagasin 1901 och senare med en utökning av expeditionen 1914. Det idag bevarade stationshuset är en ursprunglig rektangulär byggnad i nationalromantisk stil med senare tillbyggnader. Takfoten är utbyggd över perrongen för att fungera som regnskydd vilket ger byggnaden en speciell karaktär.

Dokumentvärden, samhällshistoriska, bebyggelse- och arkitekturhistoriska värden

Nacka station är idag en stationsbyggnad som kan spegla den äldsta stationshusarkitekturen utmed Saltsjöbanan. Panelarkitekturens huvudkaraktär härrör från 1890-talet med bevarade detaljer och takutsprång, fönstren har dock förnyats men kan återställas. Stationen hade en betydelsefull funktion vid banan med stickspår till Sicklas stora industriområde. Sammantaget ett viktigt järnvägshistoriskt uttryck som minner om banans stora betydelse för den industriella utvecklingen på västra Sicklaön. Huset uttrycker med andra ord starka samhällshistoriska värden men har även, som en av de få bevarade ursprungliga stationshusen, bebyggelsehistoriska och arkitekturhistoriska värden.

Upplevelse, symbol- och identitetsvärden

Stationshuset är idag en äldre lämning i en modern miljö, men byggnaden har en viktig funktion genom vilken den förankrar platsen bakåt i tiden. Byggnaden är ett betydelsefullt fysiskt uttryck för Saltsjöbanans historia och tidiga etablering. Dess historiska placering kopplar an till de fragment av historisk bebyggelse som finns bevarad; industribyggnaderna i Sickla, liksom den så kallade Stinsbostaden Agneshill ovanför banområdet. I takt med att järnvägen moderniseras står de bevarade stationsbyggnaderna kvar som en tydlig symbol för Saltsjöbanans historia.

Synpunkter gällande flytt och ny placering av stationshuset

Planarbete pågår som innebär att Saltsjöbanan ska höjas upp. Det innebär att Nacka stationsbyggnad inte kan bevaras på nuvarande och ursprungliga plats. Att byggnaden tas bort från sin ursprungliga placering innebär negativa konsekvenser för kulturhistoriska värden, inte bara för stationen i sig, utan även för Saltsjöbanan i sin helhet.

Byggnadens höga kulturhistoriska värden motiverar dock en flytt av byggnaden. En ny och lämplig placering är utifrån ett antikvariskt perspektiv ett betydelsefullt och angeläget

alternativ, framför rivning. Genom en flytt till en ny plats, kan en del av byggnadens arkitekturhistoriska, liksom symbol- och identitetsskapande värden tillvaratas.

Den nya placeringen av stationshuset är utifrån ett antikvariskt perspektiv betydelsefull. En flytt av en byggnad påverkar byggnadens dokumentvärde, kopplat till platsen, samhället och funktionen. En ny placering bör därför beakta vissa betydelsefulla parametrar för att byggnadens symboliska och identitetsskapande värden ska kunna tillvara tas på bästa sätt.

- Byggnaden bör flyttas till ett, utifrån den ursprungliga platsen, närbeläget område i Nacka
- Byggnaden bör få en placering i närheten och helst med tydlig koppling till Saltsjöbanan
- Byggnaden bör placeras i väst-östlig riktning, det vill säga med långsidan mot Saltsjöbanan.

I skrivelsen föreslås att stationshuset flyttas till en plats söder om Saltsjöbanans spår vid gångvägen i höjd med Nacka kyrka och Ekudden. Placeringen innebär att stationshuset bevaras i Nacka och bedöms även bevara en koppling till den ursprungliga platsen. Den föreslagna placeringen innebär att byggnaden kommer ligga placerad utmed Saltsjöbanan. Att Stationshuset är synligt även från Saltsjöbanan och förbipasserande tågresenärer är värdefullt och angeläget. Den föreslagna placeringen torde ge utrymme för att kunna placera byggnaden i väst-östlig riktning med långsidan utmed Saltsjöbanan. Det enligt skrivelsen inkomna förslaget bedöms därmed som lämpligt utifrån de antikvariska perspektiven.

I tjänsten

Niss Maria Legars
Kommunantikvarie